

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategialuonnoksen lausuntopyynnön valmisteluasiakirja hyvinvointilautakunnan kommenttien pohjalta muokattuna

1. Strateginen yhteentoimivuus: Miten arvioitte Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategialuonnoksen ja kunnan strategian ja tavoitteiden yhteentoimivan?

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategialuonnos ja Vihdin kunnan strategia ovat hyvin samansuuntaisia tavoitteiden, arvojen ja periaatteiden näkökulmista. Molemmissa korostuu asiakaslähtöisyys ja palveluhenkisyys.

Vihti on Länsi-Uudenmaan alueella 8. suurin aluekeskus ja yksi neljästä alueen kasvukunnasta. Alueella asuu jo nyt paljon lapsia ja nuoria, jonka myötä lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden kysyntä on jatkuvasti kasvanut. Ennusteiden perusteella olemme myös alueen kolmen nopeimmin ikääntyvän kunnan joukossa, joka myötävaikuttaa ikäihmisille suunnattujen palvelujen tarpeen kasvuun. Nummelan aluekeskuksen kehityksen, keskeisen maantieteellisen sijainnin sekä ennusteita nopeamman kasvun vuoksi juuri Etelä-Nummelan alue olisi paras mahdollinen sijainti tulevaisuuden hyvinvointikeskukselle. Alueelta on osoitettavissa rakennuspaikka keskuksen tarpeisiin kävelymatkan päässä ESA-radan asemasta, jolloin sen saavutettavuus työvoiman näkökulmasta on varsin hyvä. Etelä-Nummelan alueelle sijoitettu hyvinvointikeskus palvelisi Vihdin pienempien taajamien ja haja-asutusalueiden asukkaiden lisäksi (noin 15 tuhatta asukasta) myös naapurikuntien asukkaita sijaintinsa ja saavutettavuutensa puolesta mallikkaasti. Perusturvakuntayhtymä Karviaisen aikana terveyskeskuksen sijainti Vihdin suurimmassa taajamassa mahdollisti myös henkilöstön sekä lääkärin hyvän saatavuuden, joka johti myös valtakunnalliseen palkitsemiseen.

2. Yhteistyö yleisesti: Miten onnistuneesti palvelustrategialuonnos ottaa huomioon hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyön alueet ja rakenteet?

Länsi-Uudenmaan ja kuntien yhteistyön rakenteiden kommentointi ja siitä lausuminen on hankalaa kuntien erilaisuuden vuoksi. Palvelustrategialuonnos ei juurikaan ota kantaa yhteistyön rakenteisiin.

Kunta tulee nostaa tärkeimpänä hyvinvointialueen yhteistyökumppanina luonnosta selkeämmin palvelustrategiassa esiin. Palvelut tulee ensisijassa tuottaa siten, että ne ovat laadukkaita ja laajasti saavutettavia. Tämä edellyttää yhdyspinnan suunnittelun ja toteuttamisen määrittäviä selkeitä rakenteita, joiden kautta palveluverkon tarpeisiin on mahdollista vastata laadukkaasti ja kuntalaisten

tarpeet huomioiden. Erilaisten alustojen (etänä tuotetut palvelut, digipalvelut etc.) avulla tuotettujen palvelujen olisi mahdollista laajentaa Etelä-Nummelan alueelle sijoitetun hyvinvointikeskuksen tarjoamia perinteisempiä kohtaavia palveluja.

Palvelustrategialuonnos rakentuu hyvinvointialueen palvelualueiden pohjalta jättäen yhteistyö - näkökulman valitettavan ohueksi.

3. Yhteistyö tarkemmin: Miten arvioisitte palvelustrategialuonnoksen sisällön kattavuutta ja tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyön näkökulmasta seuraavien yhteistyöalueiden osalta:

- a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen**
- b. Sivistystoimi**
- c. Työllisyys**
- d. Maahanmuutto ja kotouttaminen**
- e. Varautuminen ja sisäinen turvallisuus**

a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys korostuu kuntien että hyvinvointialueiden yhteisenä lakisääteisenä tehtävänä luoden pohjan ennaltaehkäisevälle työlle. Palvelustrategialuonnoksesta ei selkeästi nouse hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet ja tavoitteet esiin. Ne tulisi kuvata strategisesti yhdyspinnan kautta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden määrittäminen ja kuvaaminen on kunnan ja hyvinvointialueen välisen yhteistyön näkökulmasta välttämätöntä. Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämislaki velvoittaa molempia osapuolia yhteistyöhön sekä toistensa tukemiseen asiantuntemuksellaan. Ilman selkeitä rakenteita yhteistyöstä muodostuu helposti henkilösidonnaista, hajanaista ja satunnaista. Tämä johtaa helposti siihen, ettei yhteistyöhön sitouduta organisaatio-, yksikkö- eikä työntekijätasolla. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuden kehittämistyö Vihdissä on käynnissä. Verkostomaisten ohjaurakenteiden määrittelemisen ja kunnan organisaatioon kytkemisen sekä verkostojen välisten relaatioiden ja lakisääteisten tehtävien kuvaamisen avulla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys, sisällöt sekä kytkeytyminen kaikkeen Vihdin kunnan palvelutuotantoon ovat selkiytyneet. Verkostot ja toimintaa ohjaavat ohjaurakenteet eivät kuitenkaan toimi täydellä teholla ilman Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen edustusta ja tukea. Järjestämislain yhteistyövelvoite on kirjattu kahteen eri pykälään juuri siitä syystä, että se velvoittaa kumpaakin tahoa yhtä paljon. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että hyvinvointialueen hallinnoimat yhdyspintaverkostot toimivat mahdollistaen kuntien tuen hyvinvointialueelle, mutta kunnan hallinnoimiin yhdyspintaverkostoihin hyvinvointialueen edustuksellisuutta on ollut varsin vaikeaa saada. Yhdyspinnan kautta tulisi kuvata mm. liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen palveluketju, johon tulisi laadun, systemaattisuuden ja asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi sisältyä mahdollisuus asiakastietojen sähköiseen siirtoon.

b. Sivistystoimi: Vihdin varhaiskasvatusyksiköissä, kouluissa ja oppilaitoksissa tuotettavien opiskeluhoitopalvelujen, neuvolapalvelujen sekä nuorille, työikäisille ja ikäihmisille

suunnattujen palveluiden suunnittelussa ja rakenteita kehitettäessä olisi erityisen tärkeää huomioida moniammatillisuus ja eri toimijoiden roolit. Erityisen tärkeää olisi kiinnittää huomiota selkeisiin hoitoon ohjautumisen polkuihin, joissa varhaiskasvatuksen, opetuksen ja nuorisotoimen roolit on määritelty (rakenteet, joiden avulla päästään pois kannattelukuluttuurista). Selkeät ja yhteistyössä kootut yhdyspintarakenteet sekä Vihdin väestörakenteen ja palveluverkon huomioiminen ovat erityisen tärkeitä.

- c. **Työllisyys:** Vihdin kunta näkee elinkeinoelämän huomioimisen muun muassa hankintojen osalta hyväksi myös alueen työllisyyden kannalta. Alueelliset tarpeet sekä ominaisuudet tulisi huomioida kuitenkin paremmin ja näitä voisi huomioida yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Kunnan työllisyyspalveluiden kannalta on keskeistä, että työttömien terveystarkastukset ja yhteydet aikuisten sosiaalipalveluihin ovat riittäviä ja ne ovat saatavilla työllisyyspalveluiden asiakkaille. Kyse on ennaltaehkäisevästä palveluntuotannosta ja on hyvä, että palvelustrategialuonnoksessa hyvinvointialueen suunnitelmana on nimenomaisesti tukea ennaltaehkäiseviä palveluita. Yhteistyötä työllisyyden asiakkaiden osalta tukee palvelustrategian kirjaus osatyökykyisten työllistymisedellytyksien paranemisesta monialaisen yhteistyön tuloksena. Toiveena on, että tässä yhteistyössä kunnat ovat aktiivisesti huomioituina. Kuntouttavan työtoiminnan palveluiden kilpailuttaminen tukee palveluiden alueellista kehittymistä erityisesti palveluiden saatavuuden kannalta. Kilpailuttamisessa tulee huomioida palveluiden riittävää saatavuus alueellisesti. Kuntouttavan työtoiminnan palveluiden laaja alueellinen saatavuus tukee myös kolmannen sektorin toimintaa toimintakykyä ylläpitävän ja työllistymistä edistävän toiminnan osalta. Palvelustrategiassa viitattiin useissa yhteyksissä toimintamallien ja työnjaon selkiyttämiseen muun muassa Kelan kanssa. Kunnan toiminnan kannalta on tärkeää, että myös kunta tulevaisuuden työvoima- ja elinkeinopalveluiden järjestäjänä on mukana toimintamallien selkiyttämässä. Tällä kehittämistyöllä voidaan parhaimmillaan tehostaa kuntien, hyvinvointialueiden sekä Kelan kanssa tehtävää toimintaa. TE-uudistuksen kautta hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyön merkitys kasvaa aiempaa suuremmaksi ja siksi on tärkeää, että yhteiset palvelurakenteet ovat hyvin suunniteltuja ja saumattomia.
- d. **Maahanmuutto ja kotouttaminen:** Palvelustrategiassa on hyvin kuvattu väestön monikulttuuristumista ja monikielistymistä. On tärkeää, että monikielisyys ja monikulttuurisuus näkyy myös palvelualueiden toiminnassa. Muun muassa palveluiden digitalisoimisessa tulee huomioida pakolaistaustaisten asukkaiden heikommat edellytykset digitaalisten laitteiden käyttöön tai sähköiseen tunnistautumiseen sekä monikielisuuden aiheuttamat tarpeet palveluiden kehittämiselle, saavutettavuudelle sekä resurssoinnille. Aikuissosiaalityön palveluissa mainitaan, että *maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen, kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä*. Yhteistyörakenteiden kehittämisessä kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyö ja vuoropuhelu nähdään olevan suuressa roolissa. Vihdin kunta näkee positiivisena perhekeskustoiminnan yhteydessä mainitun Kohtaamispaikkatoiminnan kehittämisen myös maahanmuuttajataustaisten perheiden osallistamisen kannalta. Kohtaamispaikkatoiminnan kehittämisessä tulee huomioida vieraskielisten perheiden tavoittaminen palvelun piiriin. Maahanmuuton näkökulmasta vastaavalle toiminnalle olisi paljon kysyntää. Kohtaamispaikkatoiminnan verkostossa on ollut hyvin mukana sekä kunnan, hyvinvointialueen että kolmannen sektorin edustajia, mikä nähdään tärkeänä ulottuvuutena ja kehitysmahdollisuutena kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä.

- e. **Varautuminen ja sisäinen turvallisuus:** Vihdin kunta näkee hyvin tärkeänä kunnan ja hyvinvointialueen välisen yhteistyön tulevaisuudessa varautumisen toiminnoissa ja sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä. Kunnan näkökulmasta on erittäin tärkeää, että hyvinvointialueen, kuntien ja sidosryhmien välinen yhteinen yhteistyöryhmä aloittaa toimintansa mahdollisimman pian ja että sen toiminta resursoidaan riittävällä tasolla. Varautumisessa on tärkeää tehdä yhteistyötä kaikkien kuntien ja alueiden kanssa ja näin huomioida alueelliset erityistarpeet. Tehtävässä yhteistyössä mallia voidaan ottaa aiemmista yhteistyömuodoista pelastuslaitoksen ja poliisin kanssa.

4. Läpileikkaavat näkökulmat: Miten arvioitte palvelustrategialuonnoksen sisällön kattavuutta ja tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyön näkökulmasta (esim. digitaaliset palvelut ja ICT-infrastrukturi, palvelujen verkosto ja toimitilat, tuotantotavat ja hankinta)?

Vihdin kunnan näkökulmasta on erityisen tärkeää, että kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyö on tulevaisuudessa aktiivista ja saumatonta erityisesti rajapinnassa olevien toimintojen osalta. Palvelustrategia on asiakirjana ylätasoinen ja jää näin ollen monin paikoin abstraktiksi. Hyvinvointialueen tavoite palveluiden sähköistämisestä ja palveluiden saavutettavuuden lisääntymisestä on hyvin yhteydessä Vihdin kunnan omiin tavoitteisiin. Palveluiden kehittämisessä on tärkeää kuitenkin huomioida myös sähköisten palveluiden saavutettavuus ja sen ylläpitäminen huomioiden erilaiset asiakasryhmät.

5. Muut kysymykset ja kommentit: Millaisia muita hyvinvointialueen ja kuntien väliseen yhteistyöhön liittyviä ja palvelustrategiaa koskevia kysymyksiä tai kommentteja haluatte esittää?

Palvelujen alueellinen yhdenmukaistaminen on tärkeää asukkaiden yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. On kuitenkin tärkeää välttää palvelutuotannon liiallinen tasapäistäminen alueen heterogeenisen luonteen vuoksi. Erityisesti pienemmissä kunnissa on toimintamalleja sekä yhdyspinnoille rakennettuja käytäntöjä, jotka eivät ole monistettavissa kaikkialle. Erityisen tärkeää onkin pitää kiinni palvelujen järjestämisen periaatteesta "*anna vastuuta*", jonka päämääränä on sisältökuvauksensa mukaisesti mahdollistaa erilaiset tavat ja toimintamallit yksiköissä.

Talous ja rahoitusvaje herättävät huolta erityisesti oikea-aikaisten, saavutettavien ja ennaltaehkäisevällä painotuksella Vihdissä tuotettujen palvelujen näkökulmasta. Erilaisista lähtökohdista tulevien asiakkaiden (heikoimmassa asemassa olevat) kuuleminen ja huomioiminen palvelusuunnittelussa on myös varsin tärkeää sopeuttamistoimista huolimatta.

Palvelustrategialuonnos on kattava mutta on asiakirjana ylätasoinen *kunnan yhteistyön näkökulmasta* ja jää näin ollen monin paikoin *vaille konkretiaa*. Yhteistyön tavat täytyy luoda ja kuvata selkeämmin. Kaikkien sote-palvelujen on toimittava, ei vain rajapinnassa olevien.

Palvelustrategialuonnoksessa esitetyt ajatukset palveluverkosta herättävät alueellisesti täysin ymmärrettävästi huolta. Keskustelua palveluverkosta ei tulisi kuitenkaan jäädyttää tai viivyttää

liiaksi, jotta tiloihin liittyvää kehittämistyötä voidaan edistää niissä aluekeskuksien toimipisteissä, mitkä eivät ole lakkautusuhan alla yhdessäkään palvelustrategialuonnoksen palveluverkkoskenaariossa.

Vihdissä on tehty jo Perusturvakuntayhtymä Karviaisen aikana mittavia toiminnan kehittämiseen sekä palveluverkon sopeuttamiseen liittyviä toimenpiteitä, joilla sosiaali- ja terveystalouden tarvekioidut nettotoimintamenot ovat saatu kestäväälle ja kustannustehokkaalle tasolle Länsi-Uudenmaan sekä valtakunnallisesti vertailtuna.